

Žrtva kaznenog djela pred policijom

Uvod

Žrtva kaznenog djela mora imati primjereni pravni položaj radi ostvarenja svojih prava u kaznenom postupku, i o tim pravima mora biti pravovremeno obaviještena. Kazneni postupak tradicionalno više štiti prava okrivljenika od prava žrtve ili oštećenika kaznenog djela. Sustav pravosuđa ne dopušta žrtvi da sama raspolaze tako bitnim pitanjima kao što su pokretanje i završetak kaznenog postupka. Reformirani Zakon o kaznenom postupku (u daljem tekstu ZKP) donosi velike izmjene u pravnom položaju žrtve i oštećenika u kaznenom postupku. Po prvi puta se u hrvatsko pravo uvodi žrtvu među sudionike postupka s posebnim pravima. Reformski napori praćeni su promjenom modela postupanja u odnosu na svjedoke i žrtve na koje se više ne gleda kao na puko sredstvo za utvrđivanje činjenica, nego kao osobe čija temeljna prava svi trebaju poštovati. Žrtva kaznenog djela dobiva nov, zaštićeniji položaj. Najznačajnija novina jest razlikovanje žrtve i oštećenika, odnosno uvođenje u kazneni postupak žrtve kao novog sudionika. Žrtva kaznenog djela je osoba koja zbog počinjenja kaznenog djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda. Izričito uvođenje žrtve među sudionike kaznenog postupka je novost u hrvatskom kaznenom postupku i predviđa promjenu položaja žrtve. Prava i dužnosti žrtve nisu više uvjetovana okolnošću je li žrtva ostvaruje imovinskopravni zahtjev ili ne. Izražen je načelno drukčiji pristup kaznenom postupku kao mehanizmu uspostave narušenih prava, a ne samo kao izrazu skrbi države da provede pravdu koja je narušena i koja pritom ponajprije skrbi o pravima okrivljenika¹. Posebnu zaštitu ZKP predviđa za određene sudionike. Pravni položaj žrtve diferenciran je i prema nekim njezinim bitnim osobnim svojstvima, pa se posebno štite djeca, maloljetnici i žrtve kaznenog djela protiv spolnog ćudoređa. Još se u kaznenom postupku posebno štite osobe sa duševnim smetnjama i drugi sudionici za koje postoje takvi razlozi. Sve je usklađeno su s Europskom konvencijom o naknadi štete žrtvama kaznenih djela nasilja i s preporukama R(85)11, R(87)21 i R(06)8.

□ mr. sc. Damir Brnetić, dipl. iur., policijski savjetnik, Visoka policijska škola, Policijska akademija, MUP RH

¹ Pavišić, 2009:9

Normativno uređenje prava žrtava

Detaljno katalogiziranje prava žrtava je bitna novina, jer su mnoga od njih novost našeg procesnog prava, a posebno su navedena prava oštećenika. ZKP uvodi i sasvim određene dužnosti tijela kaznenog postupka u postupanju prema žrtvi. Sud, državno odvjetništvo, istražitelj ili policija dužni su pri poduzimanju prve radnje u kojoj žrtva sudjeluje obavijestiti žrtvu o garantiranim pravima. ZKP žrtve kategorizira u više grupa, tako da određene kategorije žrtava uživaju i neka dodatna prava. Sve žrtve kaznenog djela imaju prava na poseban obzir svih tijela koja sudjeluju u postupku i zaštitu od utjecaja drugih sudionika kaznenog postupka, na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenih djela te sudjelovati u kaznenom postupku kao oštećenici. Proširen je katalog prava za žrtve kaznenih djela za koje je propisana kazna zatvora od pet ili više godina. Ove žrtve imaju pravo na savjetnika na teret proračunskih sredstava prije davanja iskaza u kaznenom postupku te pri podnošenju imovinskopravnog zahtjeva ako trpe teža psihofizička oštećenja ili teže posljedice kaznenog djela te pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete iz državnog proračuna pod uvjetima i na način uređen posebnim zakonom. Dodjela savjetnika na teret proračunskih sredstava žrtvi kaznenog djela jest pozitivna novina u hrvatskom kaznenom procesnom pravu. Žrtve kaznenih djela koje uživaju osobitu zaštitu i prava jesu djeca i mlađi maloljetnici. Pored prava koja uživaju sve žrtve i dodatnih prava koja uživaju žrtve težih kaznenih djela, djeca i mlađi maloljetnici žrtve imaju pravo na opunomoćenika na teret proračunskih sredstava, pravo na tajnost osobnih podataka te pravo na isključenje javnosti. Sud, državni odvjetnik, istražitelj i policija moraju prema djetetu ili mlađem maloljetniku, žrtvi kaznenog djela, postupati posebno obzirno imajući na umu dob, ličnost i druge okolnosti kako bi se izbjegle štetne posljedice za odgoj i razvoj djeteta ili mlađeg maloljetnika. Kategorija žrtava koja uživa najviše prava jesu žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, koje uz sva navedena prava imaju i dodatna: prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom ili opunomoćenikom na teret proračunskih sredstava ako u postupku sudjeluju kao oštećenici, da ih u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola, predložiti da budu ispitani putem audio-video uređaja, zaštitu tajnosti osobnih podataka, zahtijevati isključenje javnosti s rasprave. Pravo žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa uskratiti odgovor na pitanja koja se odnose na njezin strogo osobni život novo je pravo žrtve. Ako se o kaznenom progonu odlučuje prema načelu oportuniteta, trebalo bi prethodno zahtijevati izjašnjenje žrtve, a uz to da žrtva ima mogućnost pobijanja odluke o obustavi kaznenog progona. Posebno se postavljaju uvjeti za ispitivanje žrtve tijekom istrage i rasprave, radi zaštite privatnog života i posebne zaštite. Uređuje se informiranje žrtve o njezinim pravima i mogućnostima dobivanja pomoći, o

sudjelovanju u svojstvu oštećenika te posebno pravo da bude obaviještena o okončanju istrage. ZKP predviđa da žrtve teških kaznenih djela nasilja imaju pravo na naknadu štete iz sredstava državnog proračuna. Država posebnim fondom iz naplaćenih novčanih kazni i oduzete imovinske koristi stečene kaznenim djelom jamči naknadu štete žrtvama teških kaznenih djela nasilja. Radi pravnog uređenja tog novog instituta donesen je Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, koji stupa na snagu na dan prijema Republike Hrvatske u Europsku Uniju. Uređeno je pravo poštovanja žrtvine privatnosti. To je osoba koja je traumatizirana kaznenim djelom počinjenim protiv nje. Pokušalo se spriječiti i umanjiti sekundarnu viktimizaciju u postupku te osigurati njezinu sigurnost i spriječiti ugrožavanje drugih prava tijekom kaznenog postupka. Sekundarnom viktimizacijom smatra se nedostatak razumijevanja patnji žrtve zbog čega se žrtva osjeća izoliranom i nesigurnom, gubi vjeru u dobivanje pomoći od zajednice ili profesionalnih organizacija². Uzrokovana je stavovima, ponašanjima, radnjama ili propustima zbog kojih se žrtva osjeća napuštenom od društva kao cjeline. Sekundarna viktimizacija prolongira i povećava traumatizaciju žrtve i stvara osjećaj alijenacije. Reviktimizacija ili ponovna viktimizacija se odnosi na situaciju da je jedna osoba više puta u određenom razdoblju žrtva kaznenog djela kao što je primjerice ponovljena provalna krađa ili kontinuirano obiteljsko nasilje³. Žrtva kaznenog djela u nekim slučajevima će uživati i posrednu zaštitu kao ranjivi ili ugroženi svjedok. I Zakon o policijskim poslovima i ovlastima uređuje postupanje prema žrtvi kad propisuje da policijski službenik mora poštivati dostojanstvo, ugled i čast svake osobe, kao i druga temeljna prava i slobode čovjeka (u daljem tekstu ZPPO). Posebno obzirno policijski službenik postupa prema djeci, maloljetnim, starim i nemoćnim osobama, osobama s invaliditetom te prema žrtvi kaznenog djela i prekršaja. ZPPO izrijekom uvodi i žrtvu *prekršaja* kao osobu prema kojoj treba postupati posebno obzirno. Kad postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti ili prekršaj, policijski službenik može prikupljati obavijesti od osobe za koju je vjerojatno da ima saznanja o okolnostima u svezi s tim kaznenim djelom ili prekršajem, i tu je posebno naglašeno, da kad prikuplja obavijesti od žrtve kaznenog djela, policijski službenik postupa posebno obzirno. Kada je u pitanju fizička osoba kao objekt kriminalnog ponašanja, cijeli niz kaznenih djela u svojim obilježjima sadrži povredu fizičkog i psihičkog integriteta, pa je tamna brojka kod prijavljivanja kaznenih djela i počinitelja u velikoj mjeri povezana uz nedostatak zaštite od moguće odmazde počinitelja ili njegovih suučesnika. Ako drukčije nije propisano posebnim zakonom, dok za to postoje opravdani razlozi, policija će na prikladan način zaštititi žrtvu i drugu osobu koja je dala ili može dati podatke važne za kazneni postupak ili njima blisku osobu, ako

² Ajduković, Mrčela, Turković, 2007.:41

³ ibid.

njima ili njihovim bliskim osobama, prijeti opasnost od počinitelja ili drugih osoba u svezi s kaznenim postupkom. Istraživanje provedeno prije donošenja novog ZKP pokazalo je da kao najvažnija prava žrtve ističu: pravo na informaciju, pravo na besplatnu pravnu pomoć, pravo na psihičku i emocionalnu podršku, pravo na zaštitu sigurnosti, pravo na zaštitu privatnosti te pravo na naknadu štete.

Odnos postupovnih tijela prema žrtvama

Žrtva i oštećenik imaju u kaznenom postupku prava u skladu s ZKP, pa policija, istražitelji, državno odvjetništvo i sud trebaju s posebnim obzirom postupati prema njima. Ta su tijela žrtvi obvezna dati zakonom propisane pouke. Moraju skrbiti za interese žrtve prilikom donošenja odluka o poduzimanju kaznenog progona protiv okrivljenika, odnosno pri poduzimanju radnji u kaznenom postupku u kojima žrtva mora osobno sudjelovati. Državno odvjetništvo i sud obvezni su u svakom stadiju postupka ispitati postoji li mogućnost nagodbe između okrivljenika i oštećenika oko popravljavanja štete uzrokovane kaznenim djelom te ih, uz izričitu privolu oštećenika, uputiti s tim ciljem u savjetovanište za psihosocijalnu pomoć. Sud, državno odvjetništvo, istražitelj ili policija obvezni su pri poduzimanju prve radnje u kojoj žrtva sudjeluje obavijestiti žrtvu o pravima na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenih djela. Moraju poučiti žrtvu da može sudjelovati u kaznenom postupku kao oštećenik, i da dijete ili maloljetnik kad su žrtve kaznenog djela imaju dodatna prava. Sud, državni odvjetnik, istražitelj i policija moraju prema djetetu ili mlađem maloljetniku, žrtvi kaznenog djela postupati osobito obzirno imajući na umu dob, ličnost i druge okolnosti kako bi se izbjegle štetne posljedice za odgoj i razvoj djeteta ili mlađeg maloljetnika. Zanimljivo je da se takvo postupanje ne traži od branitelja kada postavlja pitanja svjedoku/žrtvi, što odstupa od modela cjelovite postupovne zaštite ovih osoba. Pravo na plaćenog savjetnika prije ispitivanja je novo pravo žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa. Prije prvog ispitivanja sud, državni odvjetnik, istražitelj i policija moraju žrtvu takvog kaznenog djela upozoriti na njezina zakonska prava. U policiji i državnom odvjetništvu mora je ispitati osoba istog spola. Može zahtijevati da bude ispitana putem audio-video uređaja, ima pravo na tajnost osobnih podataka te zahtijevati isključenje javnosti s rasprave. Žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa može uskratiti odgovor na pitanja koja se odnose na strogo osobni život žrtve. To bi značilo da promiskuitetna osoba ili osoba koje se bavi prostitucijom može uskratiti odgovor na ta pitanja, pa i uskratiti odgovor na pitanje u kakvom je privatnom odnosu bila s okrivljenikom. Te su se okolnosti dosada koristile pri utvrđivanju odlučnih činjenica ili prilikom

odmjeravanja kazne⁴. Svaka žrtva ima pravo znati da je nad počiniteljem kaznenog djela ukinut pritvor, pa je sud o tome mora obavijestiti. O ukidanju pritvora određenog zbog iteracijske opasnosti, sud će putem policije obavijestiti žrtvu kaznenog djela. Preduvjet za to je da je sudu poznata adresa žrtve i da žrtva stvarno i živi na svojoj prijavljenoj adresi ili boravištu. Žrtva, oštećenik i njihov opunomoćenik imaju pravo razgledavanja, prepisivanja, preslikavanja i snimanja spisa i predmeta koji se imaju uporabiti kao dokaz, u pravilu, nakon što su žrtva i oštećenik ispitani. Podaci o maloljetniku koji sudjeluje u postupku predstavljaju tajnu. Osobni podaci okrivljenika osim imena i prezimena do potvrđivanja optužnice, te osobni podaci žrtve, oštećenika ili svjedoka, osim imena i prezimena, također su tajni. Procesno tijelo i osoba koja je upoznata s tajnim podacima dužni su ih čuvati kao tajnu. U svrhu pripremanja obrane branitelj može tražiti obavijesti od građana, ali ne od žrtve i oštećenika. Sud može isključiti javnost za cijelu raspravu ili njezin dio radi zaštite djeteta ili maloljetnika, a na zahtjev žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa tijekom njezina ispitivanja kao svjedoka. Javnost se na raspravi može isključiti radi zaštite osobnog ili obiteljskog života optuženika, žrtve, oštećenika ili drugog sudionika u postupku. Isključenje javnosti ne odnosi se na stranke, žrtvu, oštećenika, njihove zastupnike i branitelja. O odbacivanju prijave te o razlozima za to državni odvjetnik izvijestit će oštećenika u roku od osam dana uz pouku da može sam poduzeti progon, osim ako je odlučio da ne progoni jer je Glavni državni odvjetnik na način propisan Zakonom o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, odbacio kaznenu prijavu ili odustao od kaznenog progona tijekom kaznenog postupka, jer je to razmjerno težini počinjenih kaznenih djela i značenju iskaza te osobe, važno za otkrivanje i dokazivanje kaznenih djela i članova zločinačke organizacije. Kad državni odvjetnik, odnosno sud, obavještava oštećenika da može poduzeti ili nastaviti progon, dostavit će mu i naputak koje radnje može poduzeti radi ostvarivanja toga prava, te mu u tu svrhu omogućiti razgledavanje i prepisivanje spisa te presnimavanje snimki. Ako oštećenik umre u tijeku postupka, njegov bračni, izvanbračni drug, djeca, roditelji, posvojenici, posvojitelji, braća i sestre mogu u roku od tri mjeseca od njegove smrti izjaviti da postupak nastavlja.

Policijsko postupanje

Žrtva kaznenog djela ima pravo tražiti informacije o policijskom postupku i njegovom završetku, informacije o svom podnesku u tijeku policijskoga postupanja, potvrdu o prijavljenom kaznenom djelu, uložiti prigovor, zatražiti i dobiti pravnu pomoć odvjetnika, pomoć i podršku bliske osobe koja ju može pratiti u postupcima na

⁴ ovu dokaznu zabranu izvršno problematizira Damaška, 2009:845-855

policiji, sudu, centru za socijalni rad, pomoć i podršku mjerodavnih vladinih institucija i nevladinih organizacija za pomoć žrtvama nasilja. U dosadašnjem radu policije sa žrtvama i svjedocima kaznenih djela premalo se pažnje posvećivalo položaju i ulozi oštećenika odnosno žrtve u postupku koji slijedi nakon saznanja o počinjenom kaznenom djelu. Nakon prijavljenog kaznenog djela žrtvi je često ostalo nejasno što će se poduzimati radi otkrivanja i procesuiranja počinitelja te saniranja nastala štete, dobijala je nedovoljno informacija može li kao oštećena osoba aktivno doprinijeti uspjehu postupka koji slijedi. Zbog toga već policijski službenik treba žrtvu ili oštećenika uputiti na prava koja su im zakonom zagarantirana. Na njihov zahtjev policijski će službenici pojasniti tijek policijskog izvida i upoznati ih s mogućim oblicima pomoći koje se pružaju žrtvama kaznenih djela. Vrlo je važno uspostaviti određena pravila u postupanju kako bi osigurali da se žrtve tretiraju korektno i da ih se izvještava o tijeku rješavanja njihovog slučaja. Mora im se dati relevantna, točna i stalna povratna informacija o tome kako će se obaviti policijsko istraživanje, te koje će se mjere poduzeti kako bi se spriječila reviktimizacija. Policija treba obavijestiti žrtvu o organizacijama koje mogu pružiti pomoć kao što su službe socijalne skrbi, zdravstvene ustanove, sigurne kuće i slične ustanove za davanje podrške. Žrtve se redovito treba poučiti o mogućnostima dobivanja kompenzacije za zadiranje u privatnost, liječničke troškove, gubitak prihoda, bol i patnju, nesposobnost za rad i druge probleme i teškoće koje su rezultat kaznenog djela. Policijski službenici prilikom zaprimanja prijave kaznenog djela trebali bi obavijestiti oštećene osobe da imaju pravo biti upoznate s tijekom policijskog izvida, mogu biti upoznate sa svojom ulogom tijekom policijskog izvida, neodgodivo dobiti potvrdu o prijavi kaznenog djela, biti upoznate s postojanjem vladinih i nevladinih ustanova koje osiguravaju pomoć i potporu žrtvama nasilja i kriminaliteta, kao i s oblicima pomoći i potpora te vrste. Kada su oštećeni djeca ili maloljetnici, s istim informacijama potrebno je upoznati i njihove roditelje ili zakonske zastupnike, osim ako bi to bilo u suprotnosti sa dobrobiti djeteta ili maloljetnika; u takvim slučajevima obavještava se mjerodavni centar za socijalnu skrb. Na isti način treba postupiti prema osobama kojima je oduzeta poslovna sposobnost. Ako je žrtva kaznenog djela stranac, potrebno ga je o njegovim pravima upoznati na njemu razumljivom jeziku. Nezadovoljna žrtva ima pravo uložiti prigovor, uz pravnu pomoć odvjetnika. Kada je žrtva suglasna i ako se radi o težim kaznenim djelima, policijski službenik koji vodi predmet dostavit će podatke o žrtvi kontakt-policajcu ili drugom policijskom službeniku na terenu kako bi povremeno posjetio žrtvu i tako utjecao na smanjenje straha od ponovne viktimizacije.

Percepcija stanja sigurnosti i rada policije

Raščlamba podataka koji su prikupljeni *Nacionalnim istraživanjem javnog mnijenja o percepciji sigurnosti građana, o postupanju policije te o suradnji između policije i lokalne zajednice* provedenim od svibnja do srpnja 2009. godine na području cijele Republike Hrvatske omogućuje dublji uvid u postupanje policije prema građanima. Ispitan je stav građana Hrvatske prema različitim postupanjima policije u njihovom mjestu stanovanja, percepcija uspješnost otkrivanja i sprječavanja različitih kaznenih djela te mišljenje građana o problemima unutar policije. Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 4500 ispitanika starijih od 18 godina reprezentativno prema županijama, veličini naselja, spolu i dobi. U cilju mjerenja stanja sigurnosti, ispitanike se tražilo da procijene koliko kriminala, remećenja javnog reda i mira te rizika da postanu žrtve kažnjivog djela ima svom mjestu stanovanja te da ih usporede s prosjekom Republike Hrvatske. Nešto više od polovine građana misli da ima malo kriminala i remećenja javnog reda u svom mjestu stanovanja. Manje od deset posto ispitanika misli da bi moglo postati žrtvom kažnjivog djela. Za osjećaj sigurnosti u mjestu stanovanja, građanima su najveći problem nedisciplinirani i drski vozači, te osobe pod utjecajem alkohola koje slijede preprodavači droga i narkomani. Najmanji problem predstavljaju prosjaci. Kao neugodna pojava, građanima je u najvećoj mjeri problem pogrešno i nepropisno parkiranih i zaustavljenih vozila. Gotovo polovina se često ili gotovo svakodnevno suočava s ovim problemom. Slijede prljave ulice i zelene površine s čime se gotovo svakodnevno susreće više od četvrtine stanovništva, opijanje i drogiranje na ulici, oštećenje privatne imovine i javnih dobara, buka tijekom noći (četvrtina) te opasni psi, izgredi maloljetnika i nasilje među ljudima (petina). Građani se najmanje susreću s prostitucijom, te s napuštenim zgradama u kojima se sakupljaju beskućnici. Kad je riječ o pretrpljenim kaznenim djelima, građani su najčešće bili žrtve prijevare radi nanošenja materijalne štete, fizičkog napada te krađe bicikla ili motorkotača. Manje od pet posto ispitanih bilo je žrtvom ostalih kaznenih djela. Prema iskazima ispitanika, krađe automobila nisu česta kaznena djela, samo jedan posto ispitanika navodi kako im je u posljednjih godinu dana ukraden osobni automobil. Krađe auto-radija ili drugog predmeta iz automobila nešto su češće jer ih navodi pet posto osoba koje imaju automobil, dok su krađe bicikla ili motorkotača najčešće jer su ukradeni gotovo svakom desetom građaninu koji ih posjeduje. Svaki deseti ispitanik bio je žrtvom prijevare, a nešto manji broj bio je fizički napadnut ili doživio prijetnju fizičkim napadom. Fizički napad češće navode muškarci i osobe mlađe od 35 godina (učenici i studenti). Pokušano je, ili je uspješno provaljeno u kuću ili stan pet posto građana, a toliko ih je bilo žrtvom džepne krađe te pokušaja ili nasilnog otimanja predmeta. Silovanje ili pokušaj silovanja navodi vrlo mali broj osoba. Krađe automobila i džepne krađe podjednako se često događaju u mjestu

stanovanja i u nekom drugom mjestu. Ostala kaznena djela žrtve su češće pretrpjele u svom mjestu stanovanja. Krađe osobnog automobila i provale u kuću ili stan najčešće se prijavljuju policiji, dok se krađe radio uređaja ili drugih stvari odnosno dijelova iz automobila te nasilni pokušaji otimanja predmeta prijavljuju nešto rjeđe. U slučaju krađe bicikla ili motorkotača i džepne krađe, polovina ispitanika koji su bili žrtvom takvih krađa u posljednjih godinu dana nisu ih prijavili policiji. Udio osoba koje kazneno djelo nisu prijavili policiji još je veći kada su u pitanju žrtve prijevare i fizičkih napada jer dvije trećine nije takva djela prijavila policiji. Žrtve silovanja ili pokušaja seksualnog delikta rijetko prijavljuju ta djela policiji, no ova kaznena djela spominje vrlo mali broj ispitanika, tako da prilikom izvođenja zaključaka treba biti vrlo oprezan. Razlozi zbog kojih žrtve nisu prijavile kaznena djela policiji su različiti, a najčešće se spominju nemoć policije u rješavanju slučajeva, samostalno rješavanje problema te nespremnost na gubljenje vremena na birokraciju. Samostalno rješavanje problema je razlog koji navodi oko trećine fizički napadnutih osoba, dok žrtve provale ili pokušaja u vlastiti stan ili kuću te krađe bicikla odnosno motorkotača najčešće smatraju kako u tim situacijama policija ionako nije mogla ništa učiniti. Žrtve prijevare pak podjednako često navode kako su sami riješili problem i kako je policija ionako bila nemoćna, a u slučaju džepne krađe i krađe auto-radija ili drugih predmeta iz vozila, uz nemoć policije, najčešće se navodi nespremnost žrtava na gubljenje vremena na birokraciju. Za razliku od osoba koje su bile žrtvom kaznenih djela u posljednjih godinu dana, gotovo svi koji nisu bili žrtvom iskazuju kako bi takvu situaciju da im se dogodi prijavili policiji. Oni koji ne bi prijavili policiji, a najviše ih je u slučajevima džepnih krađa, krađe auto radija ili bicikla odnosno motorkotača, najčešće to ne bi učinili zato što misle da policija ne može ništa učiniti u takvim slučajevima. Temeljni razlozi zbog kojih ispitanici ne bi prijavili policiji da su bili žrtvom nekog kaznenog djela jesu percepcija nemogućnosti policije da riješi takve slučajeve te uvjerenje u samostalno rješavanje problema. Samostalno rješavanje problema najčešće se navodi u situacijama eventualnog fizičkog napada i silovanja, dok je nepovjerenje u mogućnosti policije više izraženo u situacijama krađe auto-radija i drugih dijelova automobila ili drugih predmeta iz vozila, džepnih krađa te krađa bicikla ili motorkotača. Oba se razloga podjednako često navode za nesklonost prijavljivanja prijevare i nasilnih otimanja. Građane osobito treba informirati o specifičnim uslugama koje od policije mogu dobiti ako stradaju u kaznenom djelu. Temeljem empirijski utvrđenih podataka ukazuje se potreba bolje komunikacije policije sa građanima. Dobro je da oko trećine građana ima visok stupanj povjerenja u policiju, no treba se maksimalno angažirati na povećanju tog udjela u populaciji. Većina građana smatra kako je u svrhu održanja reda u njihovu mjestu stanovanja potrebno uspostaviti bližu suradnju i povezanost između lokalnog stanovništva i policije, a čak 91% građana je spremno u budućnosti pomagati policiji ako bude

potrebno. Službeno je s policijom u posljednjih godinu dana kontaktirala trećina građana, od kojih većina ocjenjuje te kontakte pozitivnim, jer su im policijski službenici posvetili odgovarajuću pažnju. Kada je u pitanju budući osobni kontakt i susretanje s policijskim službenicima, građani su podijeljenog mišljenja jer bi polovina htjela češće imati priliku za takve kontakte, no druga polovina ne. Procjena uspješnosti policije opada s porastom razine obrazovanja, a građani srednje životne dobi uspješnost ocjenjuju višom nego mlađi i stariji građani. Dvije trećine građana Republike Hrvatske smatra kako su manjak policijskih službenika, loši propisi koji joj daju premalo ovlasti te niske plaće problemi s kojima se policija suočava. Tek nešto manji broj vjeruje i kako je problem korupcija unutar policije, slaba tehnička opremljenost te neadekvatan sustav obrazovanja policijskih službenika. Nešto više od polovine građana ocjenjuje da policija izvještava javnost objektivno i redovito. Većina građana smatra da bi policija trebala u većoj mjeri informirati javnost, najviše o sigurnosti cestovnog prometa. Policija osobito treba informirati građane o njihovim pravima, posebno kada se radi o žrtvama kaznenog djela te im pomoći u ostvarenju njihovih zakonom garantiranih prava.

Interakcija žrtava/svjedoka i policije

Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), u suradnji s Ministarstvom pravosuđa Republike Hrvatske, provodi projekt *Pružanje pomoći u razvijanju sustava podrške svjedocima i žrtvama*. U nastavku rada prikazan je dio rezultata dobijenih iz nekoliko istraživanja koja su provedena na žrtvama i svjedocima kaznenih djela gdje se procjenjivala kvaliteta postupanja policije⁵. Istraživanje je provedeno metodom osobnog intervjua u policijskim postajama u 20 policijskih uprava. Ukupno je ispitano 196 osoba, od toga 163 osobe koje su žrtve kaznenih djela i 33 svjedoka kaznenih djela. Time je komplementarno nadopunjeno ranije provedeno istraživanje o postupcima policajaca: *Iskustva i stavovi policijskih službenika u radu sa žrtvama i svjedocima kaznenih djela*, u kojem su podaci dobiveni anketiranjem policijskih službenika metodom osobnog intervjua, u policijskim postajama iz 20 policijskih uprava gdje je ispitano 1495 policijskih službenica/službenika. Policija je ranije premalo pažnje posvećivala položaju i ulozi žrtve u postupku, iako je utvrđeno da velika većina policijskih službenika smatra kako su informacije koje prikupe od žrtava vrlo korisne ili uglavnom korisne za kasniji tijek policijskog postupanja. Poseban dio istraživanja posvećen je iskustvima i stavovima žrtava i svjedoka kaznenih djela, pri čemu se ispitivala percepcija postupanja policijskih službenika od strane žrtava i svjedoka. Najčešći tip kaznenog djela kojeg su ispitanici bili žrtve ili svjedoci su krađe, i to 37% ispitanika. Slijede obiteljsko nasilje s oko 13% ispitanika i

⁵ detaljni podaci prikupljeni istraživanjima dostupni su na <http://www.undp.hr/>

provale s oko 11% ispitanika. Posebno analizirana struktura žrtava i svjedoka pojedinih tipova kaznenih djela prema spolu pokazuje da su žene češće bile žrtve obiteljskog nasilja ili razbojništva, a da su muškarci češće sudjelovali u ispitivanju kao žrtve provala. Najviše ispitanika (45%) je policiju kontaktiralo osobnim dolaskom u policijsku postaju. Kada su dolazili u postaju, oko 60% ispitanika je najčešće došlo samo, a ako su bili u društvu, oko 25% ispitanika je bilo u pratnji člana obitelji. Ispitanici su u policijsku postaju najčešće dolazili vlastitim automobilom. Javnim prijevozom se poslužilo oko 15% ispitanika, a toliko ih je dovezao i član obitelji. Oko 12% ispitanika je u policijsku postaju dovezla policija. Policajci su žrtve obiteljskog nasilja ili razbojništva dovozili u postaju relativno često, u jednoj trećini slučajeva, a vrlo su rijetko dovozili žrtve provala ili krađa. S odvjatnikom je došao samo jedan ispitanik od ukupno 196 ispitanih. Zbog toga već policijski službenik treba žrtvu ili oštećenika uputiti na prava koja su im zakonom zagarantirana. Sljedeći način po učestalosti je poziv na telefon 92, kojeg je koristilo oko 36% ispitanika. Način kontaktiranja s policijom ovisi o tome kojim je kaznenim djelom žrtva oštećena. Tako se žrtve krađa policiji najčešće obraćaju osobnim dolaskom u policijsku postaju, a najrjeđe zovu telefonom. Telefon 92 najčešće su koristile žrtve razbojstava ili razbojničkih krađa te žrtve obiteljskog nasilja. Žrtve nanošenja tjelesnih ozljeda su češće od ostalih ispitanika kontaktirale policijskog službenika na ulici. Policijski službenici temeljne policije u najvećoj mjeri kontakt s građanima ostvaruju osobno na ulici. Službenici kriminalističke policije češće ostvaruju kontakt u prostorijama postaje. S obzirom na brzinu dolaska policije nakon prijave, većina ispitanika (55%) navodi da je policija došla u roku manjem od jednog sata, dok oko trećine ispitanika navodi da policija nije izašla na teren, nego je ispitanik pozvan u policijsku postaju. Ispitanici žrtve obiteljskog nasilja su najčešće navodili da je policija došla u roku od sat vremena (95%), a ostali su bili pozvani u policijsku postaju. Vrlo je slična situacija i kod razbojničke krađe, gdje oko 91% ispitanika navodi da je policija došla u roku od sat vremena, no u slučaju razbojničke krađe nije zabilježeno da policija uopće nije izašla na teren. U slučaju krađe, u oko trećini slučajeva policija je intervenirala u roku od sat vremena, dok su u gotovo polovini slučajeva žrtvu pozvali u policijsku postaju. Između jedan i šest sati je trajao dolazak u oko 13% slučajeva. Dvije trećine ispitanika je u policijsku postaju došla bez prethodne najave. Žrtve kaznenih djela su češće dolazili bez prethodno dogovorenog termina nego ispitanici svjedoci, kojih je oko 60% bilo pozivano u određenom terminu. Žrtve krađa i ozljeđivanja znatno češće su dolazile bez unaprijed dogovorenog termina, dok su žrtve obiteljskog nasilja vrlo često (80%) bile pozivane u unaprijed dogovorenom terminu. Građani koji su bili pozvani u dogovorenom terminu, najčešće su bili primljeni bez da su morali čekati. Ipak, oko 22% ispitanika je moralo čekati manje od 30 minuta od dogovorenog termina, a oko 3% ispitanika je moralo čekati između 60 i 90 minuta. Žrtve krađa su

nešto češće morale čekati nego ostali, koji su gotovo uvijek primani u dogovorenom terminu. Tri četvrtine ispitanika koji su došli nepozvani u postaji je čekalo relativno kratko do 30 minuta. Između 30 i 60 minuta čekao je svaki deseti ispitanik, a duže od 90 minuta čekalo je oko 5% ispitanika. Više od polovine policijskih službenika navodi kako su u većini slučajeva građani s kojima stupaju u kontakt pod stresom. Zbog proživljenog šoka najčešće odmah ne shvaćaju u cijelosti što im se dogodilo i kako reagirati, a osobito izostaje saznanje i racionalno razmišljanje o tome koja su njihova prava kao oštećenih osoba. Preko dvije trećine policijskih službenika smatra kako je upoznato s tehnikama prepoznavanja stresa, uznemirenosti i nelagode kod građana, žrtava i svjedoka. Oko polovine policijskih službenika navodi kako je upoznato s tehnikama obavljanja razgovora sa žrtvama kaznenih djela. Policijski službenici kriminalističke policije i rukovoditelji češće navode kako su upoznati s tehnikama obavljanja razgovora sa žrtvama kaznenih djela. Više od polovine policijskih službenika u prosjeku razgovara s građanima u trajanju do 30 minuta. Velika većina (83%) žrtava/svjedoka ocjenjuje da su prostorije policije najbolje mjesto za razgovor, i da su bolje od stana ili radnog mjesta. Više od polovine policijskih službenika (59%) smatra kako je najkorisnije razgovore sa svjedocima i žrtvama kaznenih djela obaviti u službenim prostorijama, a trećina ih smatra kako je razgovore najkorisnije obaviti u stanu žrtve. Među policijskim službenicima prevladava mišljenje kako pozivanje svjedoka i žrtava u postaju utječe na kvalitetu informacija koje daju policiji. Vrlo malo (1%) ih smatra kako pozivanje svjedoka u policijsku postaju nema taj učinak. Kad je riječ o postupanju policije, ispitanici se građani u vrlo visokom postotku slažu da je reakcija bila primjerena ili vrlo primjerena (92%). Nasuprot tome, manjina (6%) ispitanika smatra da reakcija službenika/službenice nije bila primjerena. Za razloge zašto postupak službenika ili službenice smatraju neprimjerenim, ispitanici su podjednako navodili da su službenici bili neprofesionalni, nezainteresirani ili nisu pokazivali suosjećanje. S druge strane, velika većina ispitanika je reakciju policijskih službenika ocijenilo primjerenom, pri čemu su najčešće navodili da su službenici/službenice profesionalni (82%) i ljubazni (73%). Uz to, oko trećine ispitanika je navelo da su službenici bili zainteresirani, a oko četvrtine da su pokazivali suosjećanje. Prema inicijalnoj reakciji policije najkritičnije su žrtve provala i ozljeđivanja. Inicijalnu reakciju najbolje ocjenjuju žrtve obiteljskog nasilja koju u 77% slučajeva nalaze potpuno primjerenom i ocjenjuju je prosječnom ocjenom 3,8 na rasponu ocjena od 1 (potpuno neprimjeren) do 4 (potpuno primjeren). Značajan broj policijskih službenika (41%) predstavlja se imenom i prezimenom te službenim položajem. Velika većina njih koji se predstavljaju ili punim imenom i/ili prezimenom te položajem smatra kako je predstavljanje imenom i prezimenom korisno za daljnji tijek razgovora. Gotovo svi policijski službenici ispitanici navode kako je vrlo važan (71%) ili uglavnom važan

(27%) dojam koji oni ostave na žrtvu kaznenog djela tijekom obavljanja službenih radnji. Velika većina policijskih službenika ujedno smatra kako svakodnevna postupanja mogu imati veliki utjecaj na ukupnu sliku koju građani mogu dobiti o načinu postupanja policije sa žrtvama. Policijski službenici najčešće su o radu sa žrtvama kaznenih djela naučili kroz vlastiti rad i iskustvo. Specijalizirani tečaj za rad sa žrtvama završilo je malo policijskih službenika. Iako je polovina policijskih službenika upoznata s posebnim tehnikama razgovora s žrtvama većina ih smatra kako mogu unaprijediti svoje znanje i postupanje te kako se može unaprijediti ukupno postupanje policije prema žrtvama. Velika većina (89%) policijskih službenika se u svom postupanju prilagođava žrtvi, a to čine tako da prilagođavaju način ispitivanja (74%) i postavljanja pitanja (52%). Četvrtina policijskih službenika prilagodbu vrši odabirom adekvatnog prostora te vremena ispitivanja. Velika većina policijskih službenika obavještava žrtve i svjedoke prilikom zaprimanja kaznene prijave o posljedicama lažnog prijavljivanja, što je njihova zakonska obaveza. Dvije trećine policijskih službenika ih obavještava o pravima koja im pripadaju te o ustanovama koje mogu pružiti dodatnu pomoć i podršku. Više od polovine policijskih službenika daje obavijesti o sigurnosti žrtve i o čuvanju tragova kaznenog djela. Najmanje policijskih službenika navodi kako obavještava o načinima naknade štete. Policija mora obavijestiti žrtvu o organizacijama koje mogu pružiti podršku i pomoć. Ipak, više od polovine ispitanika (58%) nije dobilo informacije o mogućnostima podrške ili pomoći od strane drugih državnih tijela i nevladinih organizacija. Među onima koji su dobili tu informaciju, najveći je udio žrtava obiteljskog nasilja, što upućuje da informaciju uglavnom dobiju oni kojima je najpotrebnija. To su najčešće informacije o pravnom savjetu i pomoći, a slijede informacije o medicinskoj pomoći, psihološkoj pomoći i uslugama socijalne skrbi. Neki savjet o zaštiti je dobilo nešto više od polovine ispitanika (54%). Važno je napomenuti da su savjet o zaštiti češće dobivale žrtve obiteljskog nasilja (85%), što je dobro jer je iz prethodnih odgovora jasno da je upravo njima ta pomoć bila potrebna. Policijski službenici u najvećoj mjeri (60%) smatraju kako su različiti oblici pomoći najpotrebniji žrtvama seksualnog delikta. Oko 13% policijskih službenika smatra kako je pomoć najpotrebnija žrtvama pokušaja ubojstva, a 10% da je pomoć najviše potrebna žrtvama razbojništva. Ispitanike se pitalo je li im policijski službenik objasnio koje će radnje biti poduzete, jesu li objašnjenja službenika bila korisna ili nekorisna, jesu li dobili informacije o svom položaju i pravima tijekom daljnjeg postupka i jesu li dobili informacije o mogućnostima podrške od strane drugih državnih tijela, kao i koje su informacije dobili. Velika većina ispitanika (88%) se izjašnjava da im je policijski službenik objasnio koje će radnje biti poduzete u postupku istrage. Objašnjenja koja su dobili od policijskih službenika velika većina (90%) ispitanika smatra korisnima. Oko 70% ispitanika navodi da su dobili i neku informaciju o daljnjim kontaktima s policijom u

vezi svog predmeta. Na posebno pitanje o dobivanju informacija o položaju i pravima tijekom daljnjeg tijeka postupka, većina ispitanika (82%) odgovara da je dobila i ove informacije. Prema njihovom mišljenju, policija bi trebala obavještavati žrtve o napretku u konkretnom postupku, što smatra gotovo 90% ispitanika, i nema bitnijih razlike prema socio-demografskim karakteristikama ili prema svojstvu i razlogu dolaska u policijsku postaju. Upitani da navedu koje su informacije trebali dobiti, a nisu ih dobili, građani podjednako često navode tri: informacije o naknadi štete, o tijeku cjelokupnog postupka i o pravima koje žrtva ima u postupku. Većina policijskih službenika (62%) navodi kako je za rad policije korisno žrtve obavještavati o tijeku i rezultatima postupka. Ipak službenici kriminalističke policije češće nego temeljna policija ili rukovoditelji smatraju kako nije korisno žrtve obavještavati o tijeku i rezultatima postupka. Većina policijskih službenika drži kako je žrtvama potrebno pružiti informaciju gdje i kako mogu prijaviti kazneno djelo (97%), o tipu službe ili organizacije kojima se mogu obratiti za pomoć (96%), te kako i pod kojim uvjetima mogu dobiti zaštitu ako se osjećaju ugroženi. Više od polovine smatra kako žrtvama treba javiti kad počinitelj izlazi iz zatvora, o važnim događajima u postupku odnosno kada je počinitelju određen pritvor ili kad je upućen na izdržavanje kazne. Oko tri četvrtine ispitanika se u trenutku anketiranja osjećalo uglavnom ili potpuno sigurno, a ostali uglavnom ili potpuno nesigurno. Ispitanice su se osjećale manje sigurno od muškaraca, a svjedoci sigurnije nego žrtve. Žrtve krađe se osjećaju sigurnije od prosjeka, što je i očekivano budući da im nije prijetila izravna opasnost, dok se žrtve razbojstva osjećaju najmanje sigurnima. Većina ispitanika smatra da bi im u osjećaju sigurnosti pomogao pravni savjet i pomoć. Oko četvrtine ispitanika bi željelo policijsku zaštitu, a oko 10% emotivnu podršku i psihološku pomoć. Ispitanice bi nešto češće željele psihološku pomoć od prosjeka. Žrtve krađa bi češće željele pravni savjet i pomoć i rijetko smatraju da im je potrebna psihološka pomoć. Žrtve obiteljskog nasilja bi u gotovo polovini slučajeva željele policijsku zaštitu, što je znatno više od prosječnih 24%. Većina (96%) ispitanika smatra da su pitanja koja su im postavljali policijski službenici bila važna za konkretan predmet. Mišljenje ispitanika o očekivanju uspješnosti policijske otkrivačke djelatnosti znatno ovisi o kojem se kaznenom djelu radi. Trećina ispitanika misli da je vrlo vjerojatno kako će policija pronaći počinitelja kaznenog djela kojeg su bili žrtve ili svjedoci. Podjednak broj ispitanika smatra da će policija vjerojatno pronaći počinitelja i da nije vjerojatno da će ga pronaći (27%). Tako žrtve i svjedoci obiteljskog nasilja u oko 80% slučajeva smatraju da je vrlo vjerojatno da će policija pronaći počinitelja, suprotno tome tek oko 16% žrtava krađa. Povodom vlastitog slučaja, građani misle da je najvažnije spriječiti da se drugima ne dogodi isto što i njima, što želi više od polovine (51%) ispitanika. Kaznjavanje počinitelja (42%) i sprečavanje da se njima osobno ne ponovi isto (39%) su također često navođeni razlozi. Naknadu štete i povratak imovine spomenulo je

28%, odnosno 26% ispitanika. Za žrtve provala, najvažnije u postupku koji se vodi je naknada štete, a za žrtve krađa povratak imovine. Žrtvama obiteljskog nasilja i razbojstava je najvažnije spriječeno da im se ne ponovi isto, a za žrtve fizičkog nasilja je najvažnije kažnjavanje počinitelja i sprečavanje da se to dogodi drugima. Oko polovine ispitanika se u postupku općenito osjećalo ugodno, a oko 12% vrlo ugodno. Nasuprot tome, oko četvrtine ispitanika se osjećalo nelagodno, a oko 6% vrlo nelagodno. Nešto više ispitanika koji su žrtve obiteljskog nasilja se izjašnjavalo da se osjećalo nelagodno (46%), međutim baš su ovi ispitanici iznadprosječno visoko ocjenjivali postupke policijskih službenika. Stoga treba zaključiti da je ovdje odlučan utjecaj neugodnosti samog kaznenog djela koje je žrtva doživjela. Ispitanici koji su se osjećali nelagodno najčešće su navodili da su se tako osjećali jer su smatrali da njihov predmet neće biti riješen, a ispitanici koji su se osjećali ugodno su najčešće navodili da je glavni razlog bio taj što su se osjećali sigurno. Gotovo svi (96%) ispitanici se slažu da je policijski službenik na njih ostavio dobar ili vrlo dobar dojam. Pri tome nešto više od polovine ispitanika navodi da je policijski službenik s kojim su razgovarali u postaji na njih ostavio vrlo dobar dojam, daju mu najvišu moguću ocjenu. Najbolji dojam policijski službenici su ostavili na ispitanike žrtve obiteljskog nasilja, kojih (70%) navodi da je policijski službenik na njih ostavio vrlo dobar dojam. Žrtve obiteljskog nasilja, razbojstva ili ozljeđivanja nisu niti u jednom slučaju policijske službenike ocijenili negativnom ocjenom loš/vrlo loš. Kada su ispitanici upitani da navedu kako bi policija mogla unaprijediti postupanje prema žrtvama, najviše ispitanika (43%) smatra da bi policija morala davati više informacija o tijeku predmeta. Drugi najčešće način je također vezan uz informiranost i odnosi se na pružanje informacija o daljnjoj raspoloživoj podršci i pomoći, što je mišljenje koje navodi trećina (36%) ispitanika. Oko trećine ispitanika navodi da bi policija trebala imati osobu koja bi bila posebno zadužena za rad sa žrtvama, što je posebno važno žrtvama obiteljskog nasilja. Nešto rjeđe navođeni razlozi su vezani uz pristupačnost policije, bolje praćenje kroz postupak i pokazivanje više suosjećanja. Većina ispitanika (90%) smatra da bi policija trebala obavještavati žrtve o napretku u njihovom predmetu. Kontakt s nekom od organizacija za pružanje psihološke ili praktičke podrške žrtvama u kaznenom postupku bio je ponuđen za 10% ispitanika koji su bili žrtve kaznenog djela. Taj je kontakt im je najčešće ponudila policija. Ipak, većina ispitanika koja je bila žrtva nekog kaznenog djela, bez obzira je li ga prijavila policiji ili ne, nije ostvarila kontakt s nekom službom ili organizacijom za pružanje psihološke ili praktične podrške žrtvama ili svjedocima u kaznenom postupku. O vrsti usluge koju bi službe ili organizacije za podršku žrtvama i svjedocima trebale pružati žrtvama i svjedocima kaznenih djela, 63% ispitanika izdvaja davanje psihološke i emocionalne pomoći i podrške, nešto manje ispitanika navodi davanje pravnih savjeta i pružanje zaštite, a najmanje ispitanika (44%) izdvojilo je davanje materijalne

pomoći. Najviše građana bi željelo takve usluge koristiti odmah po događaju, a prije ispitivanja na policiji, državnom odvjetništvu ili sudu. Građani, ovakve usluge žrtvama očekuju, od policije (45%) i službe socijalne pomoći (43%). Kad se razmišlja o tome koja prava bi žrtve u kaznenom postupku trebale imati, većina ispitanika smatra kako bi žrtve trebale imati pravo na informaciju o svojim pravima, pravo na zaštitu privatnosti, pravo na zaštitu sigurnosti, pravo na žalbu, pravo na besplatnu pravnu pomoć te pravo na psihičku i emocionalnu pomoć. Najrjeđe kao prava koja bi žrtve trebale imati ispitanici navode pravo na izbor kaznenog postupka bez mirenja i pravo na predlaganje kazne. Od mjera podrške ili pomoći žrtvama kaznenih djela koje pruža policija najviše policijskih službenika je navelo razgovor sa žrtvom. Još navode upućivanje na nadležne institucije, savjetovanje, zaštitu i sigurnost žrtvi. Oko 29% policijskih službenika smatra kako bi se ukupno postupanje policije prema žrtvama kaznenih djela moglo značajno promijeniti, a još 61% smatra kako bi se postupanje sa žrtvama moglo unaprijediti u nekoj mjeri. Manji dio policijskih službenika (7%) smatra kako postupanje prema žrtvama nema potrebe unaprijediti.

Zaključak

Kod svakog kaznenog djela postoji jedna ili više žrtava koje su na neki način oštećene. Nakon prijavljivanja kaznenog djela, žrtvi često nije jasno što će se poduzimati u smislu otkrivanja i procesuiranja počinitelja te saniranja nastala štete i nema dovoljno informacija može li oštećena osoba aktivno doprinijeti uspjehu postupka koji slijedi. Zbog toga već policijski službenik treba žrtvu ili oštećenika uputiti na prava koja su im zakonom zagarantirana. Žrtva kaznenog djela ima pravo tražiti informacije o policijskoj obradi i njezinom završetku, informacije o svom podnesku u tijeku policijskoga postupanja, potvrdu o prijavljenom kaznenom djelu, uložiti prigovor, zatražiti i dobiti pravnu pomoć odvjetnika, pomoć i podršku supružnika, roditelja ili druge bliske osobe, koja ga može pratiti u postupcima na policiji, sudu, centru za socijalni rad, pomoć i podršku mjerodavnih vladinih institucija (zdravstvenih, socijalnih, savjetodavnih centara) i nevladinih organizacija za pomoć žrtvama nasilja. Na zahtjev žrtve, policijski će joj službenici pojasniti tijek policijskog izvida i upoznati je s mogućim oblicima pomoći koje se pružaju žrtvama kaznenih djela. Vrlo je važno da ih se izvještava o tijeku rješavanja njihovog slučaja, odnosno da im se daje relevantna, točna i stalna povratna informacija o tome kako će se obaviti policijski izvidi, koje će se mjere poduzeti kako bi se spriječila reviktimizacija i pružila sigurnost. Policija bi trebala izvijestiti žrtvu o organizacijama koje mogu pružiti podršku i pomoć (službe socijalne skrbi, zdravstvene ustanove, skloništa za žene, i sl.). Žrtve bi također trebale rutinski biti obaviještene o mogućnostima dobivanja kompenzacije za zadiranje u privatnost, liječničke troškove,

gubitak prihoda, bol i patnju, nesposobnost za rad i druge probleme i teškoće koje proističu iz kaznenog djela. Policijski službenici prilikom zaprimanja prijave kaznenog djela moraju uputiti oštećene osobe da imaju pravo biti upoznate s tijekom policijskog izvida, upoznati ih sa njihovom ulogom tijekom policijskog izvida. Dobiti će potvrdu o prijavi kaznenog djela, moraju biti upoznate s postojanjem vladinih i nevladinih ustanova koje osiguravaju pomoć i potporu žrtvama nasilja i kriminaliteta, kao i s oblicima pomoći i potpora te vrste. Kada su oštećeni djeca ili maloljetnici, s istim informacijama potrebno je upoznati i njihove roditelje ili zakonske zastupnike, osim ako bi to bilo u suprotnosti sa dobrobiti djeteta ili maloljetnika; u takvim slučajevima obavještava se mjerodavni centar za socijalnu skrb. Na isti način treba postupiti prema osobama kojima je oduzeta poslovna sposobnost. Kada je žrtva kaznenog djela stranac, potrebno ga je o njegovim pravima upoznati na njemu razumljivom jeziku. Ukoliko je žrtva suglasna i kada je riječ o težim kaznenim djelima, osobito onima s elementima nasilja poput seksualnih delikata, razbojstava, nasilja u obitelji i sl., kriminalistički službenik koji vodi predmet dostavit će podatke o žrtvi kontakt-policajcu ili drugom policijskom službeniku na terenu kako bi žrtvu povremeno posjetio i na taj način utjecao na smanjenje straha od ponovne viktimizacije (npr. povremeni obilazak žrtve razbojstva na radnom mjestu). Učinkovit sustav podrške žrtvama kaznenih djela predstavlja ključan element za djelotvoran progon počinitelja kaznenih djela, ali i za puno ostvarenje prava žrtava, koja im pripadaju neovisno o potrebama samog kaznenog pravosuđa.

LITERATURA:

1. Borovec Krunoslav, Burazer Marina (2007): *Zaštita žrtava kaznenih djela*, Policija i sigurnost, Zagreb, godina 16., broj 1-2/07
2. Brnetić Damir (2010.): *Analiza normativnog uređenja pravnog statusa žrtava i svjedoka u reformiranom kaznenom postupku i otvorenost građana na suradnju s policijom*, Policija i sigurnost 4/09
3. Brnetić Damir, Kralj Tihomir (2009.): *Potporna policije procesnim strankama i drugim sudionicima u novom kaznenom postupku sa pregledom iskustava o postupanju policije prema žrtvama i svjedocima*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 16, broj 2/09
4. Damaška Mirjan (2009.): *Prigovori jednoj preširokoj dokaznoj zabrani*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 16, broj 2/09
5. Kaleb Zorislav (2009.): *Zakon o kaznenom postupku nakon novele iz lipnja 2009.*, Pravo i porezi, Zagreb, br. 9/09.
6. Krapac Davor (2008.): *Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupovnog prava*, VII., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb,
7. Pavišić Berislav (2009.): *Novi Zakon o kaznenom postupku*, u Uvod u novi Zakon o kaznenom postupku, (edukacija za praktičare), radni materijali, urednik Marijan Ranko, Narodne Novine, Zagreb,
8. Pavišić Berislav (2006.): *Kazneno pravo Vijeća Europe*, Golden marketing, Tehnička knjiga, Zagreb
9. Tomašević Goran, Pajčić Matko (2008.): *Subjekti u kaznenom postupku: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 15, broj 2/08
10. Zakon o kaznenom postupku, NN broj: 152/08 i 76/09 (autorski pročišćeni tekst)
11. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN broj: 76/09
12. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, NN broj: 76/09
13. Zakon o državnom odvjetništvu, NN broj: 76/09
14. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, NN broj: 80/08 Zakon o zaštiti svjedoka, NN broj: 163/03

istraživački projekti:

15. Ajduković, Mrčela, Turković: Projekt podrška žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2007.
16. Nacionalno istraživanje javnog mnijenja o percepciji sigurnosti građana, o postupanju policije, te o suradnji između policije i lokalne zajednice, GfK Croatia, 2009.
17. Izvještaj: Iskustva i stavovi policijskih službenika u radu sa žrtvama i svjedocima kaznenih djela, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2009.
18. Izvještaj: Stavovi i iskustva građana o sustavu podrške svjedocima i žrtvama kaznenih djela, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2009.
19. Izvještaj: Iskustva i stavovi žrtava i svjedoka kaznenih djela prema postupanju policije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, 2009.